

Hij hem als een beheerscht en ervaren ruiter met vaste hand: zijn traagheid spoort Hij aan, zijn al te groote snelheid beteugelt Hij: zijn dardelheid en weelderigheid betoomt Hij, zijn koppigheid breekt Hij. Hij leidt hem op den rechten weg. Maar als de duivel zich op dien wil gezel heeft, dan jaagt hij hem, als een domme ruiter zonder zelfbeheersching, voort langs onbegaanbaar terrein, drijft hem kuilen in, doet hem langs steile hoogten naar beneden tuimelen en prikkelt hem tot woestheid en verzet".⁶⁾

Een beeld — zoo voegt Calvijn hier aan toe — waarmede we ons voor 'toogenblik zullen vergenoegen, aangezien een beter ons niet te binnen schiet.

En inderdaad verzinnebeeldt het prachtig de afhankelijkheid en tegelijk de medewerking van den mensch met God — of diens wederpartijder. Ook geeft het te verstaan, dat de Heere der heerschen niet slechts zijn troepen aanvoert ter overwinning, maar ook ze, in de innigste vereeniging met Hem, hanteert als waren het bezielde instrumenten.

Of Da Costa het beeld aan 't zij Augustinus 't zij Calvijn ontleend heeft, weten we niet. We achten evenwel de parallel sprekend genoeg om haar te vermelden.

Er is een aestheticisme dat liever dan aan deze koperen taalmuziek te gast gaat aan de zoet-mystieke klanken van het:

Zoo gaf ik gaarne wensch en wil
In 's leeren hand en hield mij stil.
Zoo dan, als door een rieten fluit,
Bij wijdende eigen stemgeluid,
Gods adem door mij henen blies,
Hoe groote winst bij klein verlies!?

Maar hier heeft de door het geloof tot het uiterste gespannen activiteit plaats moeten maken voor een zoetvoerig quietisme, dat als opperste gunst begeert te mogen „slapen gaan in eeuwigheid”.⁸⁾

Ook Da Costa's overigens zoo welwillende uitgever, J. P. Hasebroek*, kon een gedicht als „Het Paard” moeilijk savouereeren. Na een gedeelte te hebben geciteerd vervolgt hij: „Maar, waar Da Costa aldus verder gaat, dan men in een zanger uit onze luchtstreek zou kunnen goedkeuren, bij hem draagt de vorm de gedachte: de taal der bezieling, wier gloed zich aan den lezer mededeelt, doet hem hier verschoonen, wat anders en elders met de eischen van zijn schoonheidsgevoel strijden zou: de uitheemsche gedaante der vrucht verklaart en verschoont haren voor ons anders te sterk-riekende geur”.¹⁰⁾

Zulke toegeeflijkheid van een averechtsche aesthetic die om de bezieling de gedachte desnoeds laat passeeren, in plaats van om den bezielenden zin de bezieling zelve te waardeeren en te deelen, vindt geen ingang bij den geestverwant van Augustinus, Calvijn, Da Costa: juist deze bladzijden uit de „Kompleete Dichtwerken” hebben voor hem een bijzondere waarde.

K.

D.

6) Calvijn schijnt niet een bepaalde plaats op het oog te hebben. De editie van Barth en Niesel verwijst naar Augustinus' verklaring van Ps. 148, en naar Pseudo-August. Hypognosticon. Men zou ook kunnen denken aan zijn uitlegging van Openb. 6, waar hij in het witte paard de Profeten en Apostelen geïmagineerd vindt, „bereden” als ze worden door Christus en den H. Geest; in het rode paard het boze volk, waarop de Satan rijdt. De uitgave van Tholuck vermoedt een zinspel op Augustinus' commentaar op Psalm 31 en 33 (bij ons resp. 32 en 34).

7) Jacq. v. d. Waals in De Herdersfluit („Nieuwe Verzen”).

8) Zie van dezelfde dichteres: Die mijns Harten Vrede zijt.

9) Interessante bijzonderheden over hem geeft Dr G. M. den Hartogh in Het Christelijk Gereformeerd Seminarie te Amsterdam, Delft, 1939.

10) Zie deel III der K. D., pag. 550.

MUZIKALE KRONIEK

In de keuken der muziek.

In het afgelopen jaar zagen eenige leerboeken over muziek het licht, die in deze kroniek verdienen te worden aangekondigd. Al houdt de muzikminnaar zich liever bezig met het genieten van de wel-toehereide muzikale spijzen, het kan zijn nut hebben, ook eens in de keuken rond te kijken waar ze worden klaargemaakt, en het kookboek zelf te hanteeren.

Voor ieder die iets bereiken wil in het produceren of reproducieren van muziek is dit koks-jongenschap de eerste schrede op den muzikalen weg. En hij, die meent, dat de „inspiratie” alleen hem dien weg zal wijzen, ervaart dat die inspiratie slechts hem leidt, die loopen heeft geleerd.

Dat ook in onze kringen de romantische idee van inspiratie zonder (althans buiten) vakkennis en techniek afgeleefd is, blijkt wel uit de hoogere eischen die men stelt aan de muzikale opleiding van onze kinderen, die meer studeeren en minder „fantaseeren”, en uit de steeds talrijker wordende vergelijkende examens voor kerkorganist.

Deze tendenz van toenemende materiaalbeheersching blijkt ook uit de leerboeken zelf, waarin de anecdotes en verdroogde etudes plaats gaan

maken voor de universaliteit en soepelheid van dezen tijd. Juist voor een zoo sterk intuïtieve kunst als de muziek zal de leerstof met het leven in onmiddellijk contact moeten staan, ja zelf levend moeten zijn.

Al kan dit laatste niet van alle onderstaande boeken worden gezegd, toch komen ze overeen in het zijn van dezen tijd, en in het toonen van een gezond stijlgevoel. Zodoende kan deze leerstof stimulerend werken op de hedendaagsche muziekproductie en -beoefening, en... op die van de toekomst.

De groote verdienste van het werk van Sir James Jeans: De wereld van het geluid (vert. door Dr E. J. Dijksterhuis*) is, dat het de geheele geluidsleer in verband met de muziek behandelt, en het geluid als een levend organisme doet ervaren, in een voor ieder belangstellend lezer begrijpelijken vorm. Voortdurend merkt men, dat hier een vakman aan het woord is, die ook de nieuwste technische resultaten heeft verwerkt, maar deze in een klare uiteenzetting weet te zeggen en zoo voor de muziekpraktijk vruchtbaar te maken.

Met kalme Engelsche nuchterheid neemt de schrijver afscheid van allerlei onhoudbaar gebleken romantische theorieën, behalve van het evolutiesprookje op de eerste drie bladzijden, daarmee blijf geveend dat ook de goede Homerus wel eens slaapt, althans droomt. Maar van blz. 4 tot 231 is hij klaar wakker, en maakt zelfs den vakman met zijn intelligente vergelijkingen attent op verbanden met andere gebieden, die hij uit zichzelf niet had ontdekt.

Met den vierden druk van Sem Dresden's Algemeene Muziektheorie*, naar den 11den druk van J. Worp—S. van Milligen geheel opnieuw bewerkt, begroeten wij een ouden bekende, die zich steeds blijft verjongen. Hetgeen wij in dit blad aan waardeerschen schreven over Dresden's Kleine Muziektheorie, geldt in niet mindere mate voor dit werk. Dit is een leerboek, dat volkomen op de hoogte is van dezen tijd, dat den voor-Bachschen tijd niet verwaarloost, en dat objectiviteit betracht, zonder daarbij tot kleurloosheid te vervallen. In dezen nieuwen druk werden de hoofdstukken over het Gregoriaansch en de akoustiek verbeterd. Natuurlijk kunnen sommige uiteenzettingen door hun beknoptheid bij den leek misverstaan worden, doch de schrijver heeft getracht dit zooveel mogelijk te voorkomen. Een enkele opmerking over het artikel: Het Orgel. Hier is de systematiek niet duidelijk, omdat ze niet geheel deugt. De term „windwerk” is hier verwarrend. Het blijkt dan ook niet, of de windlade tot het „windwerk” of tot het registerwerk behoort. Orgelbouwtechnisch is het juist, de stof te verdeelen in: Windvoorziening, Windladen, Mechaniek, Speeltafel, Pijpwerk, en Orgelopstelling. Ook is het beter, de uitdrukking „fluitstemmen” voor labiaalstemmen niet te gebruiken. Maar laat ik niet door details de groote lijn van waardeering onderbreken.

Van Hennie Schouten verscheen het tweede deel van „Techniek van het Orgelspel”. Behandelde het eerste deel meer de manual- en pedaaltechniek, in etudes en bij het concertspel toegepast, dit tweede deel tracht den leerling een meer geestelijke beheersching van de geheele orgellitteratuur bij te brengen. De geheele orgellitteratuur, hier liggen de voetangels en klemmen van stilistische eenzijdigheid en bekrompenheid, of nog erger stijlloosheid, in de keuze en accentueering van orgelmusiek uit dezen, en verwaarloozing van die uit genen tijd.

Schouten is er met een gezonde intuïtie in geslaagd, deze fouten te vermijden. Zijn keuze uit de orgellitteratuur aller tijden en zijn opvattingen getuigen van goeden smaak, ze zijn, zou ik haast zeggen, algemeen-beschaafd Europeesch, en wellicht daarom voor een leerboek zoo geschikt. Men kan niet in zoo'n werk van 150 bladzijden diepgaande beschouwingen verwachten: vaak moest de behandeling vluchtig zijn, vaak trof een satz meer door zijn autoritaire formulering dan door zijn motiveering. Maar wanneer alleen al onze groote organisten van naam eens den inhoud van dit boekje verwerkten, zou men niet door kerkkrulme en aether die dwaasheden op b.v. agogisch of registratie-gebied van verscheidenen hunner hooren, die thans klinkend getuigen van onkunde en smakeloosheid. Wellicht kan de schrijver bij een herdruk eenige feitelijke onjuistheden rechtzetten, b.v. op blz. 50 (het portatief heeft door zijn Regalen wel degelijk invloed op de ontwikkeling van het orgel gehad), blz. 80 (dit rugpositief heeft Duitsche l.p.v. Italiaansche principalen), blz. 92 (het pedaal was in Frankrijk toen in de eerste plaats bas klavier), blz. 140 (de verzekering is wat te bond gegeven, daar drie stemmen in de Notre Dame-dispositie zijn vergeeten). Het boek is evenals het eerste deel keurig uitgegeven, en bijzonder waardevol door de disposities van orgels, en de bronverwijzingen.

Over het andere boekje van Hennie Schouten: Onze oude orgels*, kan ons oordeel helaas niet zoo gunstig zijn. Van dit oordeel gaven wij reeds in het tijdschrift „Organist en Eredienst”. Als we onze dankbaarheid voor de belangstelling, door dit boekje met zijn onderhouden schrijfrant gewekt, afwegen tegen deszelfs

oppervlakkigheid en feitelijke onbetrouwbaarheid, blijft er net niets over.

Het laatste boekje, dat we hier aankondigen, is wat zijn omvang aangaat, slechts een druppel aan den publiciteitsmeyer te noemen. Niettemin draagt het den weidschen, Middeleeuwsche herinneringen oproependen, titel „Organum” (Kort Begrip van den Orgelbouw ten behoeve van degenen, die zich voorbereiden voor het Examen ter verkrijging van het Lager Diploma van de Vereeniging van Organisten bij de Gereformeerde Kerken).⁵⁾ In dit werkje wordt een krachtadig gecomprimeerd overzicht van den orgelbouw gegeven in 10 hoofdstukjes: Pijpwerk, Windvoorziening, Windladen, Mechaniek, Speeltafel, Opstelling, Orgelhistorie, Herstel van kleine gebreken, Harmonium, Hammond-orgel. Waar ik zelf te nauw bij de verschijning van dit geschrift betrokken ben, moge ik mij tot de objectieve cijfers bepalen en den lezer aanraden, tegen betaling van vier dubbeltjes, zelf na te gaan, wat er van de 198 zaken, die in het alphabetisch register worden genoemd, in de 9 pagina's tekst van de 16 terecht komt.

Rotterdam.

Mr A. BOUMAN.

- 1) H. P. Leopold's Uitg. Mij. N.V. te 's-Gravenhage.
- 2) J. H. Wolters' Uitg. Mij. N.V. te Groningen-Batavia.
- 3) H. J. Paris, Amsterdam.
- 4) Elckerlyc-boekjes No. 10. — Bosch en Kenning N.V. Baarn.
- 5) Uitgave No. 1 van de Vereeniging van Organisten bij de Gereformeerde Kerken. Secretariaat: Bilderdijkstraat 79, Rijswijk (Z.-H.).

BRIEF UIT AMERIKA

Princeton's President.

Toen Dr Emil Brunner verleden jaar aan het Seminarie te Princeton doceerde, verzeen er hier en daar stemmen onder de „orthodoxen” in den lande, dat het toch wel wat al te ver ging, zoo iemand in den stoel van de Hodge's te laten zitten. Maar Brunner is weer naar zijn vaderland teruggegaan. Alle speculatie of hij langer zou blijven, en of hij de dogmatieus van Princeton zou worden, werd zoo maar afgesneden. Alles schijnt nu weer in rust te zijn teruggevalen. Men behoeft nu niet meer zoo bezorgd te zijn over Princeton. Zoo schijnen er velen te redeneeren.

Die zoo redeneeren, rekenen echter niet genoeg met President Mackay. Het was voornamelijk door President Mackay's invloed, dat Brunner te Princeton werd benoemd. Dat was op zichzelf een teurstelling voor degenen, ook onder de gereformeerden, die zich heel wat van den nieuwen president hadden voorgesteld. De nieuwe president wilde in elk geval het wetenschappelijk peil der oudste en invloedrijkste theologische school der Presbyteriaansche kerken verbeteren. Hij riep de kerken weer terug tot de studie der theologie.

Het begint echter hoe langer hoe duidelijker te worden, wat soort theologie Dr Mackay voorstaat, en wat soort theologie hij dus liefst te Princeton ziet onderwezen. Ik zeg nu niets van theologische artikelen of boeken, door Dr Mackay zelf geschreven. Ik wil slechts iets vermelden van zijn beoordeling over een anders boek. Over het algemeen is het een ziekte-verschijnsel in de theologische wereld hier, dat men zwakke „book-reviews” schrijft. Het theologische geweten schijnt bijzonder zwak te zijn, als het er op aankomt, het valsche van het ware te onderkennen, en tegen het valsche, dat in allerlei boeken en tijdschriften steeds van de pers komt, te waarschuwen.

Dr Mackay dan schreef onlangs een artikel in The Presbyterian (23 November 1939). The Presbyterian wil min of meer orthodox en gereformeerd zijn en levert daarom nog al dikwijls artikelen van de Princeton-professoren. In dit artikel schreef Dr Mackay over een nieuw boek, een nieuw boek op het gebied der wijsbegeerte. Niet over „de wijsbegeerte der wetsidee”, maar over de wijsbegeerte van den in 1938 overleden Professor A. A. Bowman. Het boek van Bowman had tot titel: A Sacramental Universe.

Bowman was bij zijn leven een leidende figuur in de Engelsche en Amerikaansche wijsbegeerte. Zijn boeken getuigen van groote geleerdheid en indringende denkracht. Maar geloovig Christen was hij niet. De Bijbel had voor hem geen goddelijk gezag. De autonome rede was voor hem het één en al. Hij was door en door Kantiaan. Niets anders wilde hij zijn. Dat kan met de stukken bewezen. Wel was hij heel vriendelijk en voorkomend tegen de kerk en tegen theologen. Hij sprak dikwijls voor predikanten-conferenties etc. Hij sprak over geloof in God. Zonder God, zoo zeide hij, was de wereld niet te verklaren. Zelfs sprak hij van de schepping der wereld door God. En in het boek, door Dr Mackay besproken, spreekt Bowman zelfs van de vleeschwording Gods in Jezus Christus als de eenige hope voor een wereld die zichzelf verloren weet.

Van dit alles spreekt Dr Mackay nu in zijn schrijven over het boek van Bowman. Met geen woord wordt op het feit gewezen, dat Bowman

onder
van Be
volgend
did hij
wayfar
of self-
true hi
deified
historie
know
achieve
that in
philoso
of our
Hij
tot p
Presby
logische
tussche
leer de
model,
woord
Bowma
wordt
vies
schijnt
volgens
ding,
and ne
fore, is
ciple o
vary i
inner l
dat ze
als ze
naar te
geheel
wezen?
waar b
des ge
schijnt.
Hoe
theolog
schrijft
testee
hiervan
Amerik
klaar n
modern
wil ont
invloed
school
sprake
grootst
grootst
legenw

Dr S.
Zoe
van
verm
Des
„Calv
de sel
ting v
geloof
het w
stellen
zijn in
Pro
dese
haar
bezi
kerk.
het f
zonde
Pro
van d
op de
ange
orake
Ind
Hoe
tot ee
selijk
de ee
Maar
grau
aande
zwijge
cault
kome
des m
Ove
Neder
was, z
't best
Maz
't G
lezen.
Mie
Kuypp
denis
dan v
tische